

Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης

Τόμ. 2014, Αρ. 2 (2014)

Σύγχρονες αναζητήσεις της Ειδικής Αγωγής στην Ελλάδα: Πρακτικά 4ου Πανελληνίου Συνεδρίου Επιστημών Εκπαίδευσης

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ Π.Τ.Δ.Ε.
ΚΕΝΤΡΟ ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΨΥΧΟΦΥΣΙΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

4^ο ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Υπό την αιγίδα του Υπουργείου Παιδείας
20-22 ΙΟΥΝΙΟΥ 2014

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2016

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:

Παπαδόπουλος Γιάννης

Πολυχρονόπουλου Σταυρούλα

Μπασιτά Αγγελική

ISSN: 2529-1157

ΑΘΗΝΑ

Ο εθελοντισμός στην ειδική αγωγή και η λειτουργία του εργαστηρίου εικαστικών ΑΜΕΑ στο Δήμο Πετρούπολης

Κωνσταντίνα Φαράντου

doi: [10.12681/edusc.127](https://doi.org/10.12681/edusc.127)

Βιβλιογραφική αναφορά:

Φαράντου Κ. (2016). Ο εθελοντισμός στην ειδική αγωγή και η λειτουργία του εργαστηρίου εικαστικών ΑΜΕΑ στο Δήμο Πετρούπολης. *Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης*, 2014(2), 304-308.
<https://doi.org/10.12681/edusc.127>

Ο εθελοντισμός στην ειδική αγωγή και η λειτουργία του εργαστηρίου
εικαστικών ΑΜΕΑ στο Δήμο Πετρούπολης
Φαράντου Κωνσταντίνα

Εκπαιδευτικός ΠΕ18, Γραφικών Τεχνών (Εθελόντρια)
[e-mail:konstantina64@gmail.com](mailto:konstantina64@gmail.com)

Περίληψη

Η σχετική συζήτηση αφορά ένα σύνολο θεματικών όπως:

- 1) Σκέψεις και κίνητρα όσον αφορά τον εθελοντισμό σε προγράμματα ειδικής αγωγής.
- 2) Η συμβολή των εικαστικών τεχνών στη διατήρηση μιας ολιστικής εικόνας των ατόμων με αναπηρία ως “πλήρη πρόσωπα” έναντι α) των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των κατηγοριών των ποικίλων βλαβών της υγείας ή/και β) των περιοριστικών - συχνά στερεοτυπικών - κοινωνικών αποδόσεων γι αυτές.
- 3) Εκπαιδευτικό υλικό και μέθοδοι που χρησιμοποιούνται στο εργαστήριο εικαστικών τεχνών του Δήμου Πετρούπολης σε σχέση με τα διεξαγόμενα προγράμματα ειδικής αγωγής.
- 4) Η έννοια της “φυσιολογικότητας” ως κοινωνικά κατασκευασμένος όρος αξίας και το ζήτημα της αποδοχής της “διαφορετικότητας”.
- 5) “Επιβαλλόμενα εμπόδια”: Οι επιπτώσεις της εσωτερίκευσης της “κανονικότητας” από τα άτομα με αναπηρία και το στενό τους περιβάλλον.
- 6) Το ζήτημα της ενδυνάμωσης: Η κατανόηση, διεύρυνση και αξιοποίηση της συμβολοποίησης της εμπειρίας των ατόμων με αναπηρία μέσω καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων.
- 7) Η ανάγκη αποτελεσματικής παρέμβασης και υποστήριξης των οικογενειών με ανάπηρα παιδιά.
- 8) Ο εθελοντισμός ως αμφίδρομη σχέση οφέλους μεταξύ παρόχου φροντίδας και αποδέκτη.

Λέξεις κλειδιά: Εθελοντισμός, ειδική αγωγή, εικαστικές τέχνες, αποδοχή, διαφορετικότητα, ενδυνάμωση.

Abstract

The relevant discussion concerns a number of topics such as:

- 1) Thoughts and motivations about volunteering regarding special education programs.
- 2) The contribution of visual arts in preserving a holistic image of the disabled as “full persons” against a) the specific characteristics of each category of impairments or/and b) the deteriorating - often stereotypical - societal attributions.
- 3) Educational material as well as methods utilized in the lab of visual arts at the Municipality of Petroupolis for special education purposes.

- 4) The concept of “normality” as a socially constructed worth of value and the issue of the acceptance of “diversity”.
- 5) “Imposed barriers”: The effects of “ablism’s” internalization from the disabled or/and their “close” others.
- 6) The issue of empowerment: Understanding, enhancing and appreciating the signification of disabled persons’ lived experience through their artistic performance and practices.
- 7) The need for effective intervention and support for families with disabled children.
- 8) Voluntarism as reciprocally beneficial relationship between care provider and receiver.

Keywords: Voluntary services, special education, visual arts, acceptance, diversity, empowerment.

Λόγοι που ωθούν τον άνθρωπο να γίνει εθελοντής στην ειδική Αγωγή

Θα ήθελα να ξεκινήσω την εισήγησή μου θέτοντας μία ερώτηση. Ποιο κίνητρο ωθεί κάποιον να μπει στην διαδικασία του εθελοντισμού στην ειδική Αγωγή; Τι έχει να κερδίσει; Επειδή πάντα κερδίζει. Το κέρδος είναι πολλαπλάσιο της προσφοράς κι αυτό αποτελεί και βιωματική συνειδητοποίηση, αφού εργάζομαι ως εθελόντρια στο εργαστήριο εικαστικών του τμήματος ΑΜΕΑ του δήμου Πετρούπολης, τα τελευταία τέσσερα χρόνια της ζωής μου. Ένας λόγος που ωθεί κάποιον στον εθελοντισμό στο χώρο των ΑΜΕΑ, είναι η διεύρυνση των δυνατοτήτων των παιδιών με Νοητική Υστέρηση, σύνδρομο down ή αυτισμό, αφού δυστυχώς στη χώρα μας, ο συγκεκριμένος χώρος υποχρηματοδοτείται και υποστελεχώνεται. Για κάποιους λοιπόν γίνεται κίνητρο, η ενίσχυση των ατόμων αυτών. Πηγή εθελοντών αποτελούν επίσης οι φοιτητές και επαγγελματίες, από τον χώρο της υγείας, οι οποίοι χρειάζεται να εμβαπτιστούν στα χαρακτηριστικά του χώρου των ΑΜΕΑ. Προσφέρουν έτσι εθελοντικές εργασίες, αποκομίζοντας παράλληλα πολύτιμη εμπειρία και γνώση. Υπάρχουν ακόμα κι αυτοί, που θέλουν να αξιοποιούν τον χρόνο τους δημιουργικά, προσφέροντας σημαντικό έργο για μεγάλα χρονικά διαστήματα, αφού η αμοιβή που παίρνουν από τις αγκαλιές και τα χαμόγελα των παιδιών είναι ανεκτίμητη. Τέλος φέρνοντας ως παράδειγμα εμένα, αυτό που στάθηκε αρχικά ως αφορμή να αναμειχθώ με την ιδιαίτερη ομάδα των ΑΜΕΑ, ήταν η προσωπική μου εμπλοκή με την αναπηρία. Πάσχω από ΣΚΠ. Συνταξιοδοτήθηκα πρόωρα από τον χώρο της εκπαίδευσης και η αγάπη μου για τα παιδιά, ένοιωθα ότι δεν κορέστηκε ικανοποιητικά. Είχα την τύχη να συναντηθώ με την υπεύθυνη του τμήματος ΑΜΕΑ Πετρούπολης, Κυριάκου Κατερίνα και να μου κάνει την πρόταση να συμμετάσχω ως εθελόντρια στο τμήμα. Η περιπέτεια της υγείας μου με βοήθησε να καταλάβω από πολύ νωρίς, ότι οι άνθρωποι με αναπηρίες εμποδίζονται, επειδή η μέριμνα αφορά την στοιχειώδη και πραγματιστική εκπαίδευση κυρίως. Η τέχνη που αποτελεί αντικείμενο της εκπαίδευσής μου, αντιλαμβάνεται κάποιος ότι στον ιδιαίτερο χώρο των ΑΜΕΑ, είναι πολυτέλεια.

Τα εικαστικά ως μέσο έκφρασης των ΑΜΕΑ

Εντούτοις τα εικαστικά είναι ένας τρόπος, να εκφράζουν τα παιδιά τα συναισθήματά τους και να αποτυπώνουν την πραγματικότητά τους. Μέσα στα πλαίσια της

κατηγοριοποίησης, το άτομο χάνεται και αναδεικνύεται η κατηγορία. Δηλαδή υπάρχουν τα άτομα με ΝΥ, ή τα άτομα με σύνδρομο down, ή τα αυτιστικά παιδιά. Η Τέχνη συμβάλλει στο να μη χαθεί το άτομο, στα χαρακτηριστικά της κατηγορίας. Δεν έχουμε δηλαδή τα νοητικά καθυστερημένα, τα νταουνάκια, ή τα αυτιστικά, αλλά τον Άκη, την Μαρία, τον Διονύση, τον Γιάννη, την Γιωργία..... Τα παιδιά δηλαδή αυτής της κατηγορίας έχουν ονοματεπώνυμο και όχι μόνο τα χαρακτηριστικά που τα διαφοροποιεί. Θα ήθελα να σταθώ στην αποτύπωση της πραγματικότητας του κόσμου, όπως την αντιλαμβάνονται τα παιδιά, τονίζοντας ότι δεν υπάρχει σωστός ή λάθος, καλός ή κακός τρόπος. Μέσα από αυτήν την αποτύπωση τα παιδιά επικοινωνούν αρχικά με τους ομότιμους τους κι έπειτα με τους αντιληπτικά ικανότερους.

Τα υλικά και ο τρόπος που δουλεύουμε

Τα υλικά που χρησιμοποιούμε στο εργαστήριο είναι μαρκαδόροι, ξυλομπογιές, ακουαρέλα σε ρευστή μορφή(εδώ χρησιμοποιούν πινέλα). Τελευταία επιχειρούμε να πλάσουμε και τον πηλό. Τους αρέσει να ζωγραφίζουν με ποικιλία χρωμάτων. Δεν τους αρέσει να λερώνονται. Οι φορές που χρειάστηκε να χρωματίσουν τρισδιάστατα αντικείμενα, όπως μια αυγοθήκη, ή ένα ρολάκι από χαρτί υγείας, για να το μετατρέψουμε μετέπειτα σε πεταλούδα ή βατραχάκι, καταπιέζονταν επειδή λερώνονταν. Τη λύση μου έδωσε ένα βρεγμένο βετέξ, πάνω στον πάγκο που ζωγραφίζουμε, για να αλληλοκαθαρίζουμε τα χέρια μας. Οι δακτυλομπογιές δηλαδή που ένα παιδάκι κάνουν να χαίρεται, ένα ενήλικο παιδάκι ΑΜΕΑ(οξύμωρη φράση) το αγχώνουν. Τους αρέσει ακόμα να κάνουν κολλάζ, κόβοντας χαρτάκια με το ψαλίδι από περιοδικά. Κάποια από τα παιδιά έχουν δυσκολία στη λεπτή κινητικότητα των δακτύλων. Εκεί επεμβαίνω εγώ, αλλά το συγκινητικό είναι το ότι τα παιδιά που έχουν δεξιότητα με το ψαλίδι, βοηθούν τους ομότιμους τους. Στην ομάδα αυτών των παιδιών διαπιστώνω ευχάριστα, ότι δεν υπάρχει ανταγωνισμός, αλλά αμοιβαιότητα και αλληλλουποστήριξη. Η αλληλλοεπιβράβευση δε, “δίνει και παίρνει”, μέσα στο εργαστήρι μας. Ίσως και η δική μου ενίσχυση συμβάλλει σ' αυτό. Δεν είμαι ειδική για να αξιολογήσω και να ερμηνεύσω το γιατί σε τέτοια ομάδα, υπάρχει τόση αλληλεγγύη, παρά μόνο να το διαπιστώνω βιωματικά!

Το “φυσιολογικό” ως όρος αξίας της κοινωνίας και εσωτερίκευση από το ΑΜΕΑ

Το χρονικό διάστημα που δουλεύω τα εικαστικά με τα παιδιά και ερχόμενη βέβαια σε επαφή και με τους γονείς τους, διαπίστωσα ότι κάποια παιδιά, δυσκολεύονται να απελευθερωθούν από τη νοοτροπία που ορίζεται από τη νόρμα, δηλαδή του γενικά αποδεκτού, του φυσιολογικού. Ο Διονύσης με αυτισμό, δυσκολεύεται όπως μου εκφράζει η μητέρα του, να λειτουργήσει στη ζωγραφική επειδή μας λέει ότι ζωγραφίζει μουτζούρες (η μητέρα το ισχυρίζεται αυτό και ο Διονύσης φαίνεται να δυσανασχετεί). Οι “μουτζούρες” του Διονύση, δεν είναι μουτζούρες, είναι η πραγματικότητά του. Τα αντιληπτικά ικανότερα παιδιά όπως ο Διονύσης, εσωτερικεύουν με δυσλειτουργική συμπεριφορά, τη δυσκολία των γονιών τους να αποδεχτούν την ιδιαιτερότητά τους. Αυτό βέβαια έχει την αιτία του στη ματιά του άλλου, της κοινωνίας δηλαδή, η οποία θέτει όρους αξίας. Πρέπει να είσαι όσο πιο κοντά γίνεται, σ' αυτό που θεωρείται φυσιολογικό!! Γεγονός το οποίο εσωτερικεύεται από τους γονείς αρχικά, για να μεταδοθεί στα παιδιά, εντείνοντας έτσι την κοινωνική σύγκριση. Σας ομιλώ ως πολίτης που τραβώ την ματιά του άλλου, αφού αποκλίνω από το φυσιολογικό και ως εθελόντρια που δεν μου στέρησα το δικαίωμα να

προσφέρω, ενάντια στο στερεότυπο που θέλει τους ανθρώπους με αναπηρία, ως αποδέκτες βοήθειας και φροντίδας και όχι ως παρόχους.

Εικαστική αντιμετώπιση της πραγματικότητας των ΑΜΕΑ

Στην προσπάθειά μου λοιπόν να αντιμετωπίσω τη δυσκολία τους αυτή, τους έχω δείξει έργα μεγάλων ζωγράφων όπως του Πάουλ Κλέε, του Μιρό, του Πικάσσο, του Καντίνσκι, οι οποίοι έχουν αποδώσει σειρά έργων τους, μιμούμενοι τρόπο παιδαριώδη, ή μέσω μουτζούρων και άτακτων γραμμών στα κοινά μας μάτια. Έργα που κοσμούν σήμερα μεγάλα μουσεία του κόσμου. Δεν παραλείπω καθημερινά να τους υπενθυμίζω, ότι δεν υπάρχει άσχημη ζωγραφιά. Οι “μουτζούρες” του Διονύση γίναν με τρόπο μαγικό, ουράνια τόξα. Δεν έπαψε να χειρίζεται το μολύβι χωρίς μονότονη φορά (πάνω κάτω), αλλά πρόσθεσε χρώματα και φαίνεται να ικανοποιείται από την ονοματοδοσία στη ζωγραφιά του, εκείνη του ουράνιου τόξου. Σκοπός μου δεν είναι να επέμβω στην συμβολική αποτύπωση της αλήθειας τους, ούτε να ζωγραφίσουν έργα όσο γίνεται ρεαλιστικότερα, τεχνικότερα, ή αρτιότερα. Αυτό που θέλω είναι να εκφράζονται ελεύθερα, χωρίς το φόβο της κριτικής και της αποδοχής. Μια ακόμα πρακτική που εφαρμόζω στο εργαστήριο, είναι η επίδειξη επιλεγμένων ζωγραφικών έργων, προτρέποντας τα παιδιά με ερωτήσεις, τόσες όσες χρειάζονται, ώστε να συνθέσουν λεκτικά μία ιστορία που φαντάζονται, αντικρύζοντας τη συγκεκριμένη ζωγραφιά. Αυτό που προκύπτει είναι μοναδικό και εντυπωσιακό.

Γονείς αβοήθητοι. Αλλαγή πλαισίου παροχής βοήθειας

Με ιδιαίτερη χαρά διαπίστωσα ότι μία από τις θεματικές αυτού του συνεδρίου, είναι η συμβουλευτική γονέων παιδιών ΑΜΕΑ. Θα ήθελα να καταγραφεί για μελλοντική μέριμνα, μόνο τούτο. Όλα αυτά τα χρόνια, από την επαφή μου με τα παιδιά και τους γονείς τους, κατάλαβα ότι η βοήθεια και η στήριξη, χρειάζεται να παρέχεται παράλληλα. Επειδή όμως κάποιοι γονείς παιδιών ΑΜΕΑ, πολλές φορές παρουσιάζουν ιδιαιτερότητες, καλό θα ήταν οι κοινωνικές υπηρεσίες των δήμων, να το λαμβάνουν σοβαρά υπ' όψην τους αυτό, ώστε να αλλάζουν το πλαίσιο στήριξης και συμβουλευτικής σε αυτούς τους γονείς, επειδή πολλές φορές δεν είναι ικανοί να αρθρώσουν “το αίτημα”. Έτσι στο δήμο που εργάζομαι παραμένουν γονείς αβοήθητοι, ανήμποροι και παραμελημένοι, επειδή η γραφειοκρατία και οι κανονισμοί το ορίζουν, αλλά και η υποστελέχωση είναι πάντα παρούσα.

Εθελοντισμός, κέρδος ή προσφορά;

Κλείνοντας μακάρι να μπορούσα να σας μεταφέρω λίγη από τη χαρά που βιώνω με τα παιδιά μου στο εργαστήριό μας. Τα παιδιά αυτά παρόλο που είναι ενήλικες, ίσως και μεσήλικες κάποια και η αντιληπτική τους ικανότητα είναι υπό αμφισβήτηση, εντούτοις το συναίσθημα που εκπέμπουν είναι ομολογουμένως θησαυρός. Νιώθω τυχερή. Όπως προείπα το κέρδος είναι πολλαπλό της προσφοράς. Χαίρομαι με τη χαρά που βιώνουν από το αποτέλεσμα της δημιουργίας τους. Παίρνω ικανοποίηση όταν νιώθω ότι απολαμβάνουν το χρόνο που βρίσκονται στο εργαστήριο, όταν

εκφράζονται χωρίς να κρίνονται και θα τους χρωστώ ευγνωμοσύνη επειδή μαζί τους,
γίνομαι ουσιαστικότερος άνθρωπος!

Σας ευχαριστώ.